

УДК 101+37.01/.09+378

Гуманітарна складова вищої освіти у стратегії євроінтеграції

Г.М. СТОЯЦЬКА

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпропетровськ,
E-mail: a.sagdianna@gmail.com**Авторське резюме**

У представленій статті розглядається гуманітарна складова університетської вищої освіти в Україні як один з дієвих чинників формування суспільної свідомості. Розкрито потенціал філософських знань та європейських ідеалів раціональності у процесі набуття перспектив європейської інтеграції. Наголошено на неприпустимості нехтування гуманітарною складовою вищої освіти в умовах формування і становлення євроінтеграційної стратегії держави. Проаналізовано сильні і слабкі грані сучасного стану викладання гуманітарних дисциплін у структурі університетської освіти та запропоновано стратегію подолання визначених недоліків. Підкреслено прямиий зв'язок між філософськими знаннями та рівнем розвитку суспільної свідомості та суспільства в цілому. Наголошено, що ставлення держави до гуманітарної складової вищої освіти є маркером зрілості суспільства, показовим у тому числі щодо виникнення та вирішення міжетнічних, міжконфесійних, регіональних конфліктів. Мета дослідження – намітити шляхи оптимальної стратегії розвитку гуманітарної освіти в контексті змін освітнього законодавства в Україні, її інтеграції у світову науку.

Авторська позиція полягає в тому, що в Україні на часі оновлення та оптимізація змістовної впевненості навчальних планів освітнього процесу на підставі як новітніх філософських досліджень, так і міждисциплінарних стандартів і кроскультурних підходів до викладання. А створення міжвузівських дослідницьких центрів, їх пряма співпраця з академічними установами, здатні також створити загальний простір філософського діалогу, якого досьогодні не існує в Україні. Гуманітарна складова вищої освіти є тим чинником, що може не лише якісно змінити темпи суспільного розвитку, але сприяти цьому розвитку на універсальній ідеї справедливості як граничної цілі суспільного існування.

Ключові слова: євроінтеграція, культурні трансформації, гуманітарна освіта, філософська освіта, суспільна свідомість, раціональність, ідея університету.

Humanitarian component of higher education in eurointegration strategy

G.M. STOYATSKA

Dnipropetrovsk state university of internal affairs, Dnepropetrovsk, Ukraine,
E-mail: a.sagdianna@gmail.com**Abstract**

In the research the author substantiates the humanitarian constituent of higher education in Ukraine. Education is investigated as one of effective factors of forming of public consciousness. Potential of philosophical knowledge and Europe ideals of rationality is exposed for acquisition of prospects of European integration. In the research the author is marked as impermissibility of ignoring the humanitarian constituent of higher education in the forming and becoming of Eurointegration strategy of the state. Strengths and weaknesses of the modern state of teaching of humanitarian disciplines are analyzed in the structure of university education. The author offers strategy of overcoming of current problems. The author marks in research about existence direct connection between philosophical knowledge and level of development of public consciousness and society on the whole. It is marked that a level of development of humanities is the index of maturity of society, level of his development. It is shown that an the occurrence and decision of conflict, including on religious cross-ethnic, interconfessional grounds. Philosophical knowledge are shown as the only ones capable of high level of of public consciousness. Research aim is to set the ways of the best strategy of development of human education in the context of changes of educational legislation in Ukraine, integrations in world science.

The author's position is that in Ukraine at the time updating and optimizing content filling curricula of the educational process. It must be done on the basis of a philosophical latest research and interdisciplinary standards and cross-cultural approaches to teaching. Creating interuniversity research centers and their direct cooperation with academic institutions will create a common space of philosophical dialogue, which to this day does not exist in Ukraine. The humanitarian component of higher education is a factor that can significantly change the pace of social development. This development must be built on universal ideas of justice as marginal social objectives exist.

Key words: eurointegration, cultural transformations, humanities, education, philosophical education, public consciousness, rationality, idea of university.

Постановка проблеми. Сучасний стан гуманітарної складової університетської освіти в Україні є незадовільним ані з огляду на виклики часу, ані з огляду на її змістовну і смислову

наповненість. Стратегія євроінтеграції, що відкрила для України шляхи швидкого приєднання до загального світового наукового простору та до філософського діалогу зокрема, потребує

© Г.М. Стояцька, 2015

докорінної зміни у ставленні до раціональних здобутків західної цивілізації. Забезпечення цього процесу в цілому має бути покладено на вищу освіту як гарант збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації.

Аналіз досліджень і публікацій. У процесі вивчення даного питання автор послуговується новаціями українського законодавства про вищу освіту [1, 2] та дослідницькими позиціями таких фахівців з перспектив майбутнього філософії в Україні як М.В. Попович [3], С.В. Пролєєв, О.І. Хома, С.В. Шевцов [4], В.В. Лук'янець [5]. Особливого значення в процесі формування авторської дослідницької концепції набирає ряд думок П.Бурдье [7, 8] щодо проблем і динаміки розвитку «ідеї університету».

Мета дослідження – намітити шляхи оптимальної стратегії розвитку гуманітарної освіти в контексті змін освітнього законодавства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання про концептуальний статус філософії в сучасній освіті та в житті суспільства – це питання про місце, яке займає філософія в системі духовних практик людини та її місце у структурі суспільної свідомості. Під час вивчення філософії у вищій школі постає питання, якою є роль філософії серед інших інституалізованих форм свідомості; чи можемо ми взагалі розглядати філософію як особливий вид науки, здатний не лише впливати, а прямо визначати стратегію суспільного розвитку. Таким чином, ми розглядатимемо філософію не лише як частину освіти, науки, моралі або релігії, а як самостійне духовне утворення із своєю концептуальною та соціальною специфікою.

В сучасній освіті склалась ситуація, коли гуманітаристика стає розкішшю, що навіть сама не усвідомлює чого вартує. З одного боку, це є наслідком панування на державному рівні ідей неоліберального капіталізму з його культом менеджменту, що покладений як пріоритетний в основу майже всіх освітніх спеціальностей, який формує в суспільстві певний менеджерський етос, коли менеджмент є самодостатнім, самоцільним та універсальним, незалежним від сфер застосування (байдуже це менеджмент в освіті, медицині, фінансовій або сільськогосподарській сферах). З іншого боку, такий стан справ з гуманітарними науками є наслідком впровадження стандартів Болонського процесу з жорстким обмеженням навчальних планів, покликаних формувати дівця в межах чітких компетенцій, вузько-профільного спеціаліста на противагу широко-освіченої особи. На рівні держави, на жаль, не усвідомлюється значення високої обізнаності у сфері гуманітарних знань як фундаментальної і пріоритетної рушійної сили розвитку соціальної, політичної, духовної підструктур суспіль-

ства. На жаль, на рівні стратегії розвитку освіти рівень гуманізації суспільства і рівень його добробуту не сприймається як єдине проблемне поле.

Гуманітарні науки і філософія зокрема – найбільш вразлива, як і найбільш драматична галузь. Нападки та нехтування нею існують стільки ж, скільки існує, власне, саме філософія. Вказана проблема насправді містить сьогодні для суспільства стратегічну загрозу, адже саме суспільство за природою своєю – це комунікативний розум, а філософія ще з античних часів – це його спосіб діалогу, гарантія соціального взаєморозуміння. Тому протягом свого існування їй довелося ще й стати певним мистецтвом спротиву, протистояння, постійним напруженням людського розуму, що відстоює себе як єдиний шлях людяності та надії для суспільства. Викладачі-гуманітарії є не просто «пробірками зі знаннями», це люди, які покликані створювати ціннісно-цільову, моральнісну та смислово-тональність розвитку суспільства, генерувати у свідомості знання, а не інформацію, задовольняти імпліцитну потребу суспільства в інтелекті. Якщо в парадигмі позитивної науки існують ідеали чіткої дисциплінарної організації, то гуманітарія покликана створювати простір суспільної дискусії та задавати парадигму загального суспільного розвитку. «Гуманітарний розум діалогічний за своєю суттю. Він спрямований на «іншого» відносно себе, ця спрямованість носить не стільки пізнавальний або гносеологічний, скільки герменевтичний характер розуміння. Гуманітарний розум здатен артикулювати ціннісне ставлення до себе, найближчого оточення, вітчизни, світу. Філософія багато в чому відповідальна за становлення гуманітарного розуму» [4, с. 21]. Отже, штучна «дегуманізація» освіти, спроби чого повсякчас спостерігаються у вищій освіті України, тобто вилучення або цілеспрямоване скорочення дисциплін гуманітарного циклу в структурі університетської освіти, насправді мають глибокі наслідки для майбуття всього соціуму.

Існує ряд проблем, які гальмують всі надзавдання, поставлені перед університетською філософією сьогодні. По-перше, варто зазначити, що філософія в академічних стінах є іноді надзвичайно архаїчною, вона, почасти, безнадійно не встигає за сьогоденням. Причин тому декілька. Зокрема, це генеративна прірва між аудиторією та викладачем. Гуманітарні науки в університетах переважно існують завдяки науковцям і педагогам, які внаслідок особистісної ідеологічної заангажованості є досить ригідним прошарком наукового співтовариства гуманітаріїв. Звісно, існують і виключення, але вони не надто чисельні, аби докорінно змінити ситуацію по всій країні. На відміну від природничих наук, де принципи і

зміст досліджень є, переважно, позачасовим, а темпи наукового прогресу задаються їх власним внутрішнім змістом і логікою досліджень, у гуманітарних науках викладачі в переважній більшості послуговуються ідеологічними кліше, засвоєними кілька десятиліть тому. Характерною рисою окремих гуманітарних курсів на сьогодні стає їх надзвичайний догматизм, відсутність гнучкості у висвітленні ключових проблем [6, с.48], зосередженість на вивченні студентами певного набору цінних думок без розуміння їх сенсу, що часто залишає їх ізольованими від вимог і потреб майбутнього фаху. А оскільки сучасна українська освіта опинилась в умовах швидкоплинних змін, то в студентській аудиторії сформувався гострий запит на високий рівень соціальної рефлексії, який, на жаль, не кожний викладач може задовольнити.

По-друге, традиційно в структурі освіти гуманітарна складова не вважається наукомісткою (такими визнаються лише фундаментальні природничі науки). Тому, оскільки дана сфера не пов'язана напряму зі значним лабораторним фінансуванням, то в ній є надзвичайно незначним відсоток грантової підтримки.

Крім того, у зв'язку з тим, що останніми роками в Україні спостерігався значний сплеск популярності суспільно-гуманітарної освіти через меншу вартість навчання, в ній почали стрімко падати якісний освітній та науковий показники. Саме в сфері суспільних наук вперше почалися ганебні випадки неправомірного отримання наукових ступенів та вчених звань, з'явилися нові наукові та фахові спеціальності, основною метою яких стала тотальна комерціалізація механізму отримання освіти. Це, зрештою, призвело до зниження престижу наукової діяльності, коли отримання наукових ступенів по суті поставлене «на потік» і зовсім не підкріплене вагомим науковим потенціалом. Склалась зовсім парадоксальна ситуація, коли сфера знань, покликана формувати ціннісний потенціал нації (історичні, політичні, юридичні, філософські дослідження), часто демонструють повну моральнісну деградацію самим способом свого існування та функціонування у структурі вищої освіти. Тобто можна вважати, що та незавидна роль, яка спіткала гуманітарний освітній блок в процесі оновлення українського законодавства про вищу освіту [1], на жаль, де в чому спровокована її власною скомпromетованою репутацією.

Тому, послуговуючись термінологією, що стрімко входить до всіх сфер публічної дискусії, можна сказати, що гуманітарні знання в сучасному українському освітньому просторі сприймаються як певний непродуктивний гібрид: з одного боку достатньо доступна вартість навчання в гуманітарних галузях, з іншого – державне фінансування серйозних наукових досліджень у цій сфері відбувається за залиш-

ковим принципом. Звісно, у разі докорінного оновлення університетського гуманітарного блоку на засадах стандартів європейської науки та в умовах активних євроінтеграційних процесів кадровий потенціал гуманітаріїв, вочевидь, може постраждати найшвидше, оскільки просто не витримає конкуренції як у науці, так і на ринку освітніх послуг. Зіграють свою визначальну роль: по-перше, низька обізнаність дослідників і викладачів в іноземних мовах (а значить неможливість доступу до світових наукометричних баз і шансів працювати з величезними масивами наукових даних і самим бути представленими в них); по-друге, проблема плагіату та комерціалізація процесу отримання наукових ступенів і вчених звань, що є мінімізована в усьому світі, а в Україні, на жаль, процвітає (остання проблема більше притаманна економічній та юридичній галузям, але і філософія також не уникла цього сумного явища); по-третє, традиційна відірваність університетської філософії від гострих проблем сьогодення і, відповідно, її низька адаптивна функція для свідомості молодшої людини опиратись пропагандистським впливам, ідеологічним маніпуляціям, гнучко пристосовуватись до стрімких культурних та соціальних змін.

Одвічні філософські проблеми – проблеми онтології або можливості знання у формі всезагальності – в свідомості студента абсолютно не інтегровані у його розуміння, наприклад, процесів боротьби за владу, небезпеки релігійного фундаменталізму або розсудкового обґрунтування моральних норм. Стан і методи навчання, ігнорування крос-дисциплінарних методів викладання спричиняють ситуацію, коли навіть споріднені навчальні дисципліни, покликані формувати цілісну синтетичну картину світу, насправді занурюють свідомість слухача у поле фрагментованих знань та цінностей. Саме тому, зазвичай, викладачі стикаються з випадками, коли студенти чомусь нездатні використовувати чи застосовувати знання, отримані в одній із суспільних галузей, в іншій, навіть дотичній. Питання відповідальності викладача не лише перед аудиторією, але й перед усією наукою зростають з огляду на підвищення соціальної вартості освіти в сучасному світі, метою якої є не лише формування фахівця, але й високоосвіченої особистості з конкурентно сформованою громадянською позицією, особистості, яка живе у світі, де освіта повинна бути соціальним ліфтом. Незважаючи на роки дискусії про необхідність реформування вищої освіти, більшість програм як академічних, так і варіативних сьогодні, як і раніше, покладаються на традиційні педагогічні підходи, зосереджені на вивченні студентами певного набору цінних думок без розуміння їх сенсу, що часто залишає їх ізольованими від вимог і по-

треб майбутнього фаху. Останнім часом болючість описуваної проблеми вийшла на рівень широкого обговорення в рамках дискусійних панелей щодо майбутнього гуманітарної і, зокрема, філософської складової вищої освіти в Україні. До таких подій варто віднести I Міжнародну конференцію «Реформа вищої освіти в Україні» (28-29 травня 2015 р. – на базі Співки дослідників вищої освіти України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка) та засідання робочої групи проекту реорганізації філософської освіти в Україні «Ребрендинг філософії: від університету до ліцею» (19 червня 2015 року – на базі Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України, Центру гуманітарної освіти НАН України та Українського філософського фонду). Серед фахівців, залучених до обговорення майбутнього статусу гуманітарного блоку в структурі вищої освіти, панує одна думка, що формування європейської свідомості неможливе без філософії, яка з часів античності є сенсом і змістовним наповнювачем ідеалів західної культури та раціональності. Тому реорганізація філософії у сучасній системі освіти повинна навпаки акцентована на збереженні та примноженні філософських та соціально-гуманітарних знань і в цьому бути адекватною задекларованому на рівні держави курсу євроінтеграції. Тому що означений курс може лишитись на рівні декларації у разі, якщо переважна більшість членів суспільства в силу провалів у державній та освітній гуманітарних політиках не ідентифікують євроінтеграційну стратегію з ціннісним, моральнісним та правовим потенціалом західного типу мислення та ідеалів раціональності. Відтоді, як філософія зародилась у надрах грецької античної культури, відбулось ряд суттєвих суспільних трансформацій. Саме суспільство докорінно змінилось. Відбулось те, що можна в загальному сенсі назвати становленням Заходу – ідеї, наука, цінності, які вважались доступними вузькому колу інтелектуалів, стали загальним надбанням. Тому сьогодні філософія – це явище планетарне. З одного боку – це професійне заняття тієї невеликої групи фахівців, які намагаються розвивати філософське знання. З іншого боку – більш широка група людей, які у XXI столітті вже не можуть не ставити собі та оточуючим певних питань про сутність світобудови та суспільного життя і намагатись шукати на них відповіді.

Суспільство, в якому відсутній якісний рівень викладання філософії та філософської рефлексії в цілому, приречене на споживачький рівень існування. Воно погано розуміє себе і те місце, яке займає в світі, до чого має прагнути. Адже у будь-якому існуванні – чи то окремої людини, чи соціуму, чи цивілізації в цілому – є два рівні. Перший рівень – утилі-

тарний, покликаний забезпечувати корисність для повсякденного буття. Другий – телеологічний, рівень сенсів, мети та значень цього існування. У масовій свідомості філософія – заняття надзвичайно абстрактне, мало пов'язане із реальністю, що визнається абсолютно непотрібним на рівні повсякденності. Але одвічні філософські питання – це початок того шляху, який Захід торує вже дві с половиною тисячі років. Вони, з'явившись спочатку як абстрактна онтологія та логіка, потім як розвинена математика, призвели до розвитку раціональної науки й техніки, стандартизації універсальної методології наукового пошуку і, зрештою, обумовили виникнення і формування раціональних права і політики, мистецтва управління державою, справедливої судової системи, культу прав людини як чи не найбільшого досягнення раціональної західної цивілізації. Тобто, саме філософія є колискою всіх тих ціннісних надбань, які визначаються як європейський рівень розвитку та європейські стандарти існування суспільства. Саме філософія як основа раціонального мислення дозволила організувати існуючі соціальні інститути і все суспільне життя (включно з його економічною складовою) на раціональних засадах.

Аргументи на кшталт того, що в суспільства, яке перебуває у стані посттравматичної стагнації та лише намагається стати на шлях прогресивного розвитку, бракує засобів та можливостей широко впроваджувати високі стандарти культури та філософських знань, що необхідно спочатку забезпечити оптимальне функціонування економіки і лише потім витратитись на гуманітарну освіту, є хибними в самій своїй суті. Суспільство, що йде таким шляхом, ніколи не стане суспільством добробуту, воно просто продовжуватиме продукувати нераціональну систему виробництва, забезпечення і розподілу, що фундується на нераціональних принципах функціонування.

Безумовно, європейський досвід раціоналізму, який є основою всіх без винятку сфер існування цивілізованого суспільства, не є папацеєю. Не означає він, у тому числі, і необхідності автоматичного перенесення всього цивілізаційного досвіду Європи на український ґрунт (адже в Україні, яка і ментально, і історично є Європою, достатній потенціал для швидкого надолуження втраченого наукового потенціалу). Мова йде про оптимальні адаптації та використання європейських раціональних здобутків та стратегій розвитку у продуктивних цілях і про залучення для цієї адаптації національних гуманітарних еліт.

Е.Гуссерль свого часу назвав філософією духовною батьківщиною Заходу. Феномен Європи і Заходу взагалі, до яких ми так прагнемо, не є просто місцем або територією (хіба що у сакральному розумінні топосу). Захід – це вза-

галі Ідея. Ідея логіки, ідея оптимальних стандартів та механізмів управління, ідея «права як свободи» [9, с. 59], ідея прав людини та ідея справедливості як граничної цілі суспільного існування. А ще це ідея, що з часів епохи Пророзвітництва стала основним маркером європейського цивілізаційного простору: ідея розуму і освіти.

Якщо сьогодні, в момент зламів суспільних стереотипів, науковий загал та освітній український менеджмент не знехтує наданим йому унікальним шансом «філософського перезавантаження», ця ідея чистого ratio врешті стане ідеєю Університету і гуманітарна освіта отримає в Україні новий перспективний вимір.

Висновки. Викладені в роботі роздуми про трансформацію сучасної освіти та місця в ній філософії можна узагальнити у ряді висновків. Тектонічні зміни у всіх підсистемах суспільного життя України вимагають від гуманітарної складової вищої освіти негайних

суттєвих трансформацій. По-перше, вочевидь, на часі не лише кількісний механічний перегляд навчальних планів освітнього процесу, але й оновлення та оптимізація їх змістовної наповненості на підставі міждисциплінарних стандартів і кроскультурних підходів до викладання. По-друге, гуманітарні науки в Україні (зокрема філософія) на сьогодні потребують розробки та впровадження спільною з європейським науковим співтовариством програми досліджень та інновації на кшталт програми «Горизонт-2020», яка існує у галузі фундаментальних наук та дозволяє їм виходити на світовий рівень наукової співпраці. По-третє, залучення, підтримка і мотивація спеціалістів молодого віку, створення міжвузівських дослідницьких центрів, їх пряма співпраця з академічними установами, здатні якісно змінити той простір філософського діалогу, що існує на сьогодні в Україні, та швидко інтегрувати його в поле світових наукових досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>]
2. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін : Лист МОН керівникам вищих навчальних закладів від 11.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://mon.gov.ua/files/normative/2015-03-11/3666/lmon_1_9_120_11032015.pdf]
3. Вимір раціональності як чинник європейської інтеграції України / [Мирослав Попович та ін. ; відп. ред. М. Попович] ; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. – К. : Наукова думка, 2014. – 291 с.
4. Шевцов С.В. Философия и преподавание: вызовы времени / Шевцов С.В. // Инновационные процессы в пространстве юридической освіти: реалии, тенденции, перспективы : Материалы II Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Інновація, 2015. – 240 с.
5. Индустрия научных знаний: влияние на социогуманитарную сферу : монография / Лук'янець В.С. та ін. ; відп. ред. В. Лук'янець] ; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : УкрСІЧ, 2015. – 407 с.
6. Стояцька Г.М. Дискретність як проблема сучасної філософської освіти / Стояцька Г.М. // Інноваційні процеси у просторі юридичної освіти: реалиї, тенденції, перспективи : Материалы II Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Інновація, 2015. – 240 с.
7. Бурдые П. Университетская докса и творчество: против схоластических делений / Бурдые Пьер // Socio-Logos'96. Альманах Российско-французского центра социологических исследований Института социологии Российской Академии наук. – М.: Socio-Logos, 1996. – С. 8-31.
8. Бурдые П. Воспроизводство: элементы теории системы образования / Пьер Бурдые, Жан-Клод Пассрон. – М. : Просвещение, 2007. – 267 с.
9. Гегель, Г.В.Ф. Філософія права / Г.В. Гегель. – М.: Мысль, 1990. – 527 с.
10. Гуссерль, Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / Едмунд Гуссерль. – Київ: ППС-2002, 2009. – 356 с.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2015

REFERENCES:

1. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrayiny vid 01.07.2014 (Higher Education : Law of Ukraine 07.01.2014) [Electronic resource]. Regime to access: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>]
2. Pro orhanizatsiiu vyvchennia humanitarnykh dystsyplin : Lyst MON Kerivnykam vyshchuykh navchalnykh zakladiv vid 11.03.2015 (About organization of study of humanitarian disciplines : Department of education and science to Leaders of higher educational establishments 11.03.2015) [Electronic resource]. Regime to access: [http://mon.gov.ua/files/normative/2015-03-11/3666/lmon_1_9_120_11032015.pdf]
3. Vymir ratsional'nosti yak chynnyk yevropeys'koyi intehtratsiyi Ukrayiny (Rationality as factor of Europe integration of Ukraine) / [Miroslav Popovich ets. ; vidp. red. M. Popovich] ; The National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Philosophy GSScovoroda. Kyiv : Naukova dumka, 2014. 291 p.
4. Shevtsov S.V. Filosofiya i prepodavaniye: vyzovy vremeni (Philosophy and teaching: challenges of time) // Innovative processes in space of law education: realities, trends and prospects: Materials second Ukrainian scientific conference. Dnipropetrovs'k : Innovatsiia, 2015, 240 p.
5. Industriia naukovykh znan: vplyv na sotsiohumanitarnu sferu: Monohrafiia (Industry of scientific knowledge:

- influence on a social and humanitarian sphere: monograph). Luk'yanets' V.S. ta in. ; vidp. red. V. Luk'yanets'. Kyiv: *UkrSICH*, 2015, 407 p.
6. *Stoyatska G.M.* Dyskretnist yak problema suchasnoi filosofskoi osvity (Discreteness as problem of modern philosophical education) // *Innovative processes in space of law education: realities, trends and prospects: Materials second Ukrainian scientific conference*. Dnipropetrovs'k : *Innovatsiia*, 2015, 240 p.
7. *Burd'ye P.* Universitetskaya doksa i tvorchestvo: protiv skholasticheskikh deleniy (Doxa University and creativity: vs. scholastic divisions) // *Socio-Logos'96. Al'manakh Rossiysko-frantsuzskogo tsentra sotsiologicheskikh issledovaniy Instituta sotsiologii Rossiyskoy Akademii nauk*. Moscow : *Socio-Logos*, 1996, pp. 8-31.
8. *Burd'ye P.* Vosproizvodstvo: elementy teorii sistemy obrazovaniya (La reproduction elements pour une theorie du systeme d' enseignement). Moscow : *Prosveshcheniye*, 2007, 267 p.
9. *Gegel' G.V.F.* Filosofiya prava (Philosophie des Rechts)/ G.V. Gegel'. Moscow : *Mysl'*, 1990, 527 p.
10. *Guserl' E.* Dosvid i sudzhennya. Doslidzhennya genealogii logiki (Erfahrung und Urteil. Untersuchungen zur Genealogie der Logik). Kyiv: *PPS-2002*, 2009, 356 p.

Стояцька Ганна Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Адреса: 49005, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 26
E-mail: a.sagdianna@gmail.com

Stoyatska Ganna Myhailivna – PhD in philosophy, associate professor
Dnipropetrovsk state university of internal affairs
Address: 26, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49005, Ukraine
E-mail: a.sagdianna@gmail.com